

Krótkie doniesienie – Short communication

Pierwsze stwierdzenie *Spilostethus saxatilis* (Scopoli, 1763) (Hemiptera: Heteroptera: Lygaeidae) w Beskidzie Wschodnim

JAROSŁAW BURY^{1*}, MARIUSZ OBSZARNY²

¹Markowa 1498, 37-120 Markowa, ²Zalesie 46, 37-741 Krasiczyn

*autor do korespondencji: jarekbury2@wp.pl

Abstract. [First records of *Spilostethus saxatilis* (Scopoli, 1763) (Heteroptera: Heteroptera: Lygaeidae) in the Eastern Beskids]. The genus *Spilostethus* Stål, 1868 has only one species - *S. saxatilis* (Scopoli, 1763) that occurs in Poland. This species was reported in our country so far only from several sites located in its south-western part. This paper presents new records of *Spilostethus saxatilis* in south-eastern Poland. It is the first record of this southern species in the Eastern Beskids and the Przemyśl Foothills, as well.

Key words: true bugs, Lygaeinae, milkweed bugs, faunistics, distribution, new records, SE Poland, biodiversity

Rodzaj *Spilostethus* Stål, 1868, należy do rodziny Lygaeidae Schilling, 1829 i podrodziny Lygaeinae Schilling, 1829, a w Europie reprezentowany jest przez cztery gatunki: *Spilostethus furcula* (Herrich-Schaeffer, 1850), *S. pandurus* (Scopoli, 1763), *S. rubriceps* (Horváth, 1899) oraz *S. saxatilis* (Scopoli, 1763), który to gatunek jest jednocześnie jedynym przedstawicielem rodzaju w Polsce (Péricart 2001).

Ryc. 1. *Spilostethus saxatilis* zaobserwowany w Brylińcach (fot. M. Obszarny). [**Fig. 1.** *Spilostethus saxatilis* observed in Brylińce (photo by M. Obszarny)].

Spilostethus saxatilis cechuje się aposematycznym typem ubarwienia ciała i jest łatwo odróżnialny od innych gatunków krajowych pluskwiaków (ryc. 1). Jest heterobiontem i mezofilem najczęściej spotykanym na obrzeżach lasów oraz w siedliskach stepowych. Jako polifitofag pokarmowo powiązany jest z roślinnością zielną, a najczęściej obserwowany jest na roślinach z rodziny Asteraceae (*Senecio* sp., *Tanacetum* sp., *Tra-*

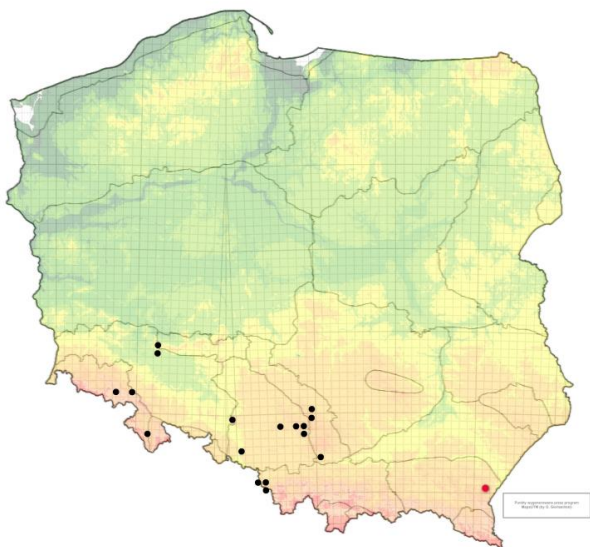
gopogon sp.) oraz Apiaceae (*Heracleum* sp., *Daucus* sp., *Pastinaca* sp.). Żywi się sokami zielonych części roślin oraz opadłymi nasionami (Wachmann i in. 2007).

Spilostethus saxatilis charakteryzuje się euroazjatyckim, południowym typem rozmieszczenia, a północna granica jego występowania w Europie sięga 50-go równoleżnika (Péricart 1998). Najwcześniejsze dane o występowaniu tego gatunku na terenie Polski pochodzą z pierwszej połowy XIX w. i dotyczą Śląska (Schilling 1829; Scholtz 1847). Pozostałe historyczne obecnie już obserwacje pochodzą z drugiej połowy XIX oraz początku XX w. (Assmann 1854; Teicher 1893; Scholz 1931; Polentz 1943) i odnoszą się do stanowisk zlokalizowanych w obrębie Dolnego i Górnego Śląska, Wzgórz Trzebnickich oraz Sudetów Zachodnich (ryc. 2).

Po okresie około 50 lat braku danych o tym gatunku z terenu naszego kraju po roku 2000 pojawiły się nowe obserwacje pochodzące z Sudetów Wschodnich (Zajac i Hebda 2010), Górnego Śląska, Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej oraz Beskidu Zachodniego (Gierlasiński i in. 2018a; Gierlasiński i in. 2019; Gierlasiński 2020; Gierlasiński i in. 2020a; Gierlasiński i in. 2020b). Obecnie gatunek ten znany jest z siedmiu krain zoogeograficznych wg. Katalogu Fauny Polski, położonych w południowo-zachodniej części kraju (ryc. 2).

W pracy przyjęto granice regionów zoogeograficznych na podstawie Katalogu Fauny Polski [KFP] (Burakowski i in. 1973) oraz podział fizyczno-geograficzny Polski wg. Kondrackiego (2011) [RFG]. Klasyfikację i nazewnictwo przyjęto za „Catalogue of Heteroptera of Palaearctic Region” (Aukema i Rieger 2001) oraz za Henry (1997).

Do wygenerowania mapy rozmieszczenia użyto programu MapaUTM ver. 5.2 (autor: G. Gierlasiński, www.heteroptera.us.edu.pl/mapautm.html).

Ryc. 2. Rozmieszczenie *Spilostethus saxatilis* w Polsce (czarne punkty – dane literaturowe, czerwony punkt - nowe dane). [**Fig. 3.** Distribution of *Spilostethus saxatilis* in Poland (black points – literature data, red point – new data)].

Nowe stanowiska

[KFP] Beskid Wschodni, [RFG] Pogórze Przemyskie: **Brylińce (UTM: FA10)**, [49°42'15"N, 22°39'15"E], 27.06.2020, 1 ex., ekstensywnie użytkowana łąka, przy ścianie lasu, na roślinności zielnej, leg. M. Obszarny, det. J. Bury (ryc. 1, 3, 4, 5 i 7); 19.08.2020, kilkadziesiąt exx. (4 imagines, nimfy), na roślinności zielnej i ostroźniu siedmiogrodzkim (*Cirsium decussatum* Janka); 04.09.2020, 6 exx. (2 imagines, 4 nimfy), na ostroźniu siedmiogrodzkim (*Cirsium decussatum* Janka), leg. M. Obszarny.

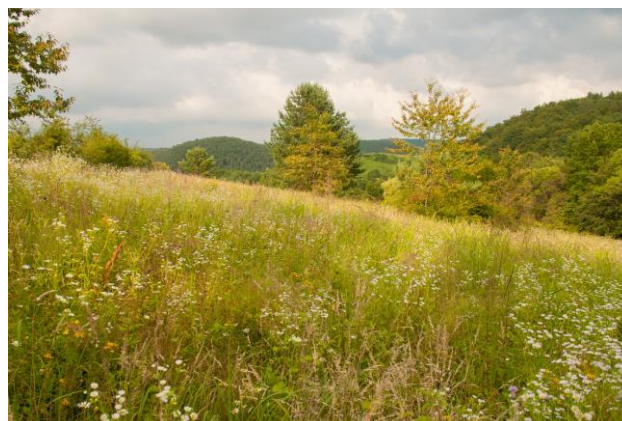
Ryc. 3. Nimfa *Spilostethus saxatilis* zaobserwowana w Cisowej (fot. M. Obszarny). [**Fig. 2.** A nymph of *Spilostethus saxatilis* observed in Cisowa (photo by M. Obszarny)].

[KFP] Beskid Wschodni, [RFG] Pogórze Przemyskie: **Cisowa (UTM: FA10)**, [49°41'56"N, 22°36'25"E], 21.08.2020, kilkanaście exx. (2 imagines, nimfy), ekstensywnie użytkowana łąka, otoczona lasem, na roślinności zielnej

i ostroźniu siedmiogrodzkim (*Cirsium decussatum* Janka (ryc. 3); 06.09.2020, kilkaset exx. (głównie imagines, nimfy w różnych stadiach rozwojowych), na ostroźniu siedmiogrodzkim (*Cirsium decussatum* Janka), krwawniku pospolitym (*Achillea millefolium* L.), łopianie (*Arctium* sp.), zimowicie jesiennym (*Colchicum autumnale* L.), mięcie długolistnej (*Mentha longifolia* L.) oraz innych roślinach zielnych, leg. M. Obszarny.

Ryc. 4. Siedlisko *Spilostethus saxatilis* w okolicy Brylińce (fot. M. Obszarny). [**Fig. 4.** Biotope of *Spilostethus saxatilis* in the area of Brylińce (photo by M. Obszarny)].

Ryc. 5. Siedlisko *Spilostethus saxatilis* w okolicy Brylińce (fot. M. Obszarny). [**Fig. 5.** Biotope of *Spilostethus saxatilis* in the area of Brylińce (photo by M. Obszarny)].

Ryc. 6. Siedlisko *Spilostethus saxatilis* w rezerwacie „Kopystańka” (fot. M. Obszarny). [**Fig. 6.** Biotope of *Spilostethus saxatilis* in the „Kopystańka” Nature Reserve (photo by M. Obszarny)].

Ryc. 7. Stanowiska *Spilostethus saxatilis* na Pogórzu Przemyskim - czerwone kółko, źródło: <https://www.google.pl/maps>.
[Fig. 7. Localities of *Spilostethus saxatilis* on the Przemyski Foot-hills - red circle, source: <https://www.google.pl/maps>].

[KFP] Beskid Wschodni, [RFG] Pogórze Przemyskie: Kopyśno, rezerwat przyrody „Kopystańka” (UTM: FA10), [49°40'59"N, 22°37'26"E], 06.09.2020, 5 exx. (imagines), murawa kserotermiczna w szczytowych partiach wzgórza Kopystańka, częściowo użytkowana kośnię w ramach ochrony czynnej, na ostrożniu siedmiogrodzkiem (*Cirsium decussatum* Janka), leg. M. Obszarny (ryc. 6).

[KFP] Beskid Wschodni, [RFG] Pogórze Przemyskie: Posada Rybotycka (UTM: FA10), [49°40'42"N, 22°36'4"E], 06.09.2020, 2 exx. (imagines), ekstensywnie użytkowana łąka otoczona lasem, na ostrożniu siedmiogrodzkiem (*Cirsium decussatum* Janka), leg. M. Obszarny. [49°39'51"N, 22°36'43"E], 06.09.2020, 3 exx. (imagines), ekstensywnie użytkowana łąka otoczona lasem i zadrzewieniami, na ostrożniu siedmiogrodzkiem (*Cirsium decussatum* Janka), leg. M. Obszarny.

Gatunek nowy dla Beskidu Wschodniego [KFP] oraz Pogórza Przemyskiego [RFG].

Spilostethus saxatilis jest rzadko notowanym gatunkiem pluskwiaka lądowego na terenie Polski. Pomijając starsze, historyczne doniesienia po roku 2000 obserwowany był na terenie naszego kraju zaledwie kilkanaście razy, a wszystkie nowo odkrywane stanowiska zlokalizowane były w południowo-zachodniej części kraju (Zajac i Hebda 2010; Gierlasiński i in. 2018a; Gierlasiński i in. 2019; Gierlasiński 2020; Gierlasiński i in. 2020a; Gierlasiński i in. 2020b).

Obecnie odkryte nowe stanowiska zlokalizowane są z dala od wcześniej poznanych lokalizacji – w linii prostej to ponad 200 km w kierunku wschodnim. Jednocześnie jest to pierwsze stwierdzenie gatunku we wschodnich Karpatach oraz czwarte i kolejne w całym regionie polskich Karpat (Gierlasiński i in. 2018; Gierlasiński 2020; Gierlasiński i in. 2020b).

Interesującą jest problem genezy powstania tych stanowisk, które w świetle obecnych danych, są całkowicie odizolowane od pozostałych lokalizacji. Być może gatunek napłynął tu ze wschodu podążając wzdłuż zewnętrznego łuku Karpat tzw. szlakiem po-

dolskim, lub z południa wykorzystując ondawski szlak migracyjny wiodący przez Przełęcz Dukielską (Bury i in. 2017). Mniej prawdopodobna wydaje się kolonizacja postępująca z kierunku zachodniego szlakiem morawskim (Chłond i Gorczyca 2009).

Warty podkreślenia jest fakt, że dokonująca się w ostatnim dziesięcioleciu ekspansja tego gatunku na terenie południowej Polski wpisuje się w szerszy trend dotyczący pojawienia się wielu innych gatunków Heteroptera o południowym typie zasięgu, a nie obserwowanych wcześniej na terytorium naszego kraju, jak też mniej lub bardziej gwałtownego poszerzania się zasięgów ciepłolubnych gatunków już wcześniej w Polsce zaobserwowanych (Lis i J.A. Lis 2006; Lis J.A. i Ziaja 2009; Bury 2011; Taszakowski 2012; Hebda i Ścibior 2013; B. Lis i Dubiel 2013; Taszakowski 2015; Gierlasiński i in. 2018b; Taszakowski i Gierlasiński 2018; Taszakowski i Gorczyca 2018; Bury 2019a; Bury 2019b; Bury 2020).

Piśmiennictwo – References

- Assmann A. 1854. Hemiptera Verzeichnis der bisher in Schlesien aufgefunden wanzenartigen Insecten, *Zeitschrift für Entomologie* **8**: 1–106.
- Aukema B., Rieger Ch. (red.) 2001. *Catalogue of the Heteroptera of the Palaearctic Region. Volume 4.* The Netherlands Entomological Society, Wageningen: XIV + 346 ss.
- Burakowski B., Mroczkowski M., Stefańska J. 1973. Chrząszcze Coleoptera. Biegaczowate – Carabidae, część 1. *Katalog fauny Polski* **23(2)**: 1–232.
- Bury J. 2011. Nowe stanowisko *Pinthaeus sanguinipes* (Fabricius, 1781) (Hemiptera: Heteroptera: Pentatomidae) w południowo-wschodniej Polsce. *Heteroptera Poloniae – Acta Faunistica* **3**: 1–5.
- Bury J. 2019a. Pierwsze obserwacje *Rhaphigaster nebulosa* (Poda, 1761) Heteroptera: Pentatomidae) w Beskidzie Wschodnim i na Nizinie Sandomierskiej. *Heteroptera Poloniae – Acta Faunistica* **13**: 65–67.
- Bury J. 2019b. Pierwsze stwierdzenie *Tritomegas sexmaculatus* (Rambur, 1839) (Hemiptera: Heteroptera: Cydnidae) w polskich Karpatach. *Heteroptera Poloniae – Acta Faunistica* **13**: 93–95.
- Bury J. 2020. Materiały do poznania rozmieszczenia lądowych pluskwiaków różnoskrzydłych (Hemiptera: Heteroptera) wybranych lokalizacji południowo-wschodniej Polski. *Heteroptera Poloniae – Acta Faunistica* **14**: 37–51.
- Bury J., Dawidowicz Ł., Mazur K. 2017. New records of rare migrant moths (Lepidoptera: Erebididae, Noctuidae, Geometridae, Crambidae) in Poland. *Wiadomości Entomologiczne* **36**: 49–53.
- Chłond D., Gorczyca J. 2009. Terrestrial true bugs (Hemiptera, Heteroptera) of the Ojców National Park – origin of fauna. *Annals of the Upper Silesian Museum in Bytom, Entomology* **17**: 5–109.

- Gierlasiński G. 2018. Analiza rozmieszczenia lądowych pluskwiaków różnoskrzydłych (Hemiptera: Heteroptera) w Polsce na podstawie dotychczasowych danych. *Heteroptera Poloniae – Acta Faunistica* **12**: 1–4.
- Gierlasiński G., Tazsakowski A., Gierlasińska B., Celadyn R., Kolago G., Rozwałka R. 2018a. Nowe stanowiska *Spilostethus saxatilis* (Scopoli, 1763) (Hemiptera: Heteroptera: Lygaeidae) w Polsce. *Heteroptera Poloniae – Acta Faunistica* **12**: 41–44.
- Gierlasiński G., Kolago G., Rutkowski T., Tazsakowski A., Klejdysz T., Regner J., Fiedor M., Rakoczy T., Żurawlew P. 2018b. Nowe stanowiska rzadkich i ciekawych pluskwiaków różnoskrzydłych (Hemiptera: Heteroptera) w Polsce. *Heteroptera Poloniae – Acta Faunistica* **12**: 65–73.
- Gierlasiński G., Kolago G., Pacuk B., Tazsakowski A., Syratt M., Regner J., Itczak A., Żóralski R., Rutkowski T., Radzimekiewicz D., Kucza W., Ogłaza B. 2020a. Przyczynek do rozmieszczenia pluskwiaków różnoskrzydłych (Hemiptera: Heteroptera) w Polsce. II. *Heteroptera Poloniae – Acta Faunistica* **14**: 53–108.
- Gierlasiński G., Fiedor M., Dorda A., Tazsakowski A. 2020b. Pluskwiaki różnoskrzydłe (Hemiptera: Heteroptera) Cieszyna (Beskidy Zachodnie). *Heteroptera Poloniae – Acta Faunistica* **14**: 127–150.
- Hebda G., Ścibior R. 2013. *Gampsocoris culicinus* Seidenstücker, 1948, species new to the Polish fauna (Heteroptera: Berytidae: Gampsocorinae). *Genus* **24**: 29–32.
- Henry T. J. 1997. Phylogenetic analysis of family groups within the infraorder Pentatomomorpha (Hemiptera: Heteroptera), with emphasis on the Lygaeoidea. *Annals of the Entomological Society of America* **90**: 275–301.
- Kondracki J. 2011. *Geografia regionalna Polski*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 441 ss.
- Lis B., Dubiel G. 2013. *Acetropis longirostris* Put. i *Oxycaenus pallens* (H.-S.) – dwa gatunki pluskwiaków różnoskrzydłych (Hemiptera: Heteroptera) nowe dla fauny Polski, z wykazem gatunków zebranych w okolicach Bystrej w Beskidzie Śląskim. *Heteroptera Poloniae – Acta Faunistica* **7**: 33–44.
- Lis B., Lis J. A. 2006. *Emblethis denticollis* and *Heterogaster cathariae* (Hemiptera: Heteroptera) in Poland, with remarks on ten other heteropterans rarely collected in Poland. *Nature Journal* (Opole Scientific Society) **39**: 51–56.
- Lis J. A., Ziaja D. J. 2009. Zmiany zasięgu *Tritomegas sexmaculatus* (Rambur, 1839) (Hemiptera: Heteroptera: Cydnidae) w Polsce efektem zmian klimatycznych? *Nature Journal* (Opole Scientific Society) **42**: 123–128.
- Péricart J. 1998. Hemiptères Lygaeidae euro-mediterranéens. Vol. 1. *Faune de France* **84 A**. Fédération Française des Sociétés de Sciences Naturelles, Paris, 468 ss.
- Péricart J. 2001. Family Lygaeidae Schilling, 1829 – Seed-bugs [w:]. Aukema B., Rieger Ch. (red.) *Catalogue of the Heteroptera of the Palaearctic Region. Volume 4*. The Netherlands Entomological Society, Wageningen: XIV + 346 ss.
- Polentz G. 1943. Beiträge zur Kenntnis der Schlesischen Wanzen. *Zeitschrift für Entomologie* **19(2)**: 9–14.
- Schilling P.S. 1829. Hemiptera Heteroptera Silesiae systematice disposita. *Beiträge zur Entomologie besonders in Bezug auf die Schlesische Fauna* **1**: 34–93.
- Scholtz H. 1847. Prodröm zu einer Rhynchoten-Fauna von Schlesien. *Übersicht der Arbeiten und Veränderungen Schlesischer Gesellschaft für Vaterländische Kultur* 1846: 104–164.
- Scholz M.F.R. 1931. Verzeichnis der Wanzen Schlesiens. *Entomologischer Anzeiger Wien* **11**: 79–82, 99–102, 117–120.
- Tazsakowski A. 2012. Lądowe pluskwiaki różnoskrzydłe (Hemiptera: Heteroptera) doliny górnej Ropy. *Acta entomologica silesiana* **20**: 37–54.
- Tazsakowski A. 2015. Notes on the occurrence of *Gampsocoris* Fuss, 1852 (Hemiptera: Heteroptera: Berytidae) in Poland. *Fragmenta Faunistica* **58**: 1–6.
- Tazsakowski A., Gierlasiński G. 2018. Notes on the occurrence of *Acetropis* Fieber, 1858 (Heteroptera: Miridae: Stenodemini) in Poland. *Fragmenta Faunistica* **60**: 83–99.
- Tazsakowski A., Gorczyca J. 2018. Terrestrial true bugs (Hemiptera: Heteroptera) of the Eastern Beskid Mountains – origin of fauna. *Monographs of the Upper Silesian Museum* **8**: 1–159.
- Teicher Th. 1893. Beitrag zur Insectenfauna von Landshut (in Schlesien) und Umgebung. *Insectenbörse* **10**: 200–201.
- Wachmann E., Melber A., Deckert J. 2007. Wanzen. Band 3. Pentatomomorpha I. Aradidae, Lygaeidae, Piesmatidae, Berytidae, Pyrrhocoridae, Alydidae, Coreidae, Rhopalidae, Stenocephalidae. *Tierwelt Deutschlands* **78**, Goecke & Evers, Keltern, 272 ss.
- Zajac K., Hebda G. 2011. Pierwsze stwierdzenie *Spilostethus saxatilis* (Scopoli, 1763) (Hemiptera: Heteroptera: Lygaeidae) w Sudetach Wschodnich. *Heteroptera Poloniae – Acta Faunistica* **3**: 7–9.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Otrzymano (received): 27 July 2020
 Zaakceptowano (accepted): 10 September 2020